

Нинослав Станојловић, професор

СРЕТЕН НИКОЛИЋ (1867–1914),
професор и директор јагодинске гимназије

Апстракт: *Рад је посвећен животу и раду знаменитог, а неправедно заборављеног Јагодинца Сретена Николића (Јагодина, 1867. –Пожаревац, 1914.), дугогодишњег професора и директора јагодинске гимназије, великог поборника развоја спорта, добротвора и јавног радника, резервног официра–трећепозивца, који је храбро погинуо на почетку Првог светског рата.*

Кључне речи: *Сретен Николић, Јагодина, гимназија, спорт*

Посвећено
Миодрагу Обрадовићу–Мији Хаври (1925–2005)

Прича о пореклу и првим познатим прецима Сретена Николића сеже у другу деценију XIX века, када се из околине Враћа, у село Мајур, код Јагодине, доселио извесни Неша, са породицом. По сећању Сретеновог оца Тодосија Николића, које је забележио прилежни Станоје М. Мијатовић, то се десило за време „крајине господар Милоша“, уз додатак да је име роду Николића, који су славили славу Св. Архангела Михаила, дао Нешин син, Никола Нешић.

Никола Нешић и његова супруга Станица, земљоделци мајурски, имали су бројно потомство, тако да су Николићи, почетком XX века, живели у Мајуру, у 15 кућа. Поменути Тодосије Николић, отац Сретенов, рођен је у мајуру 18. јуна 1841. године, од мајке Станице и оца Николе Нешића, житеља мајурског. Осам дана касније малог Тодосија, у цркви јовачкој Св. Тројице, крстио је кум Милоје Миленковић из Мајура, уз присуство и ислужбу јереја Јована Нешића, пароха мајурског. Парохија мајурска је иначе припадала јовачкој цркви све до освећења темеља нове цркве Св. Романа у Мајуру 1938. године, односно почетка редовне службе у истој, четири године касније.¹

Тодосије (у појединим документима стоји Теодосије) Николић, након завршене трогодишње основне школе у Јовцу, обрео се у Јагодини, где је учио абацијски занат. Терзија јагодински Стефан Тодоровић, у својству кума, венчао је 11. фебруара 1862. године у цркви јагодинској Св. Архангела Михаила, абацију Теодосија Николића и Анку, ћерку Ристе Јовановића касапина из Јагодине. Анка, супруга Тодосијева и мајка Сретенова, рођена је у Јагодини 13. јануара 1844. године, од мајке Стеване и оца Ристе Јовановића, касапина јагодинског, пореклом из оближњег села Рибара.

Према попису житеља и њиховог имања у **Јагодини 1863. године**, абација Теодосије Николић и његова супруга Анка, спадали су у сиромашније становнике вароши на Белици. Никаквог непокретног иметка нису имали, па чак ни сопствену кућу, ни радњу. Месечни приход од привреде био им је 8 талира.

Анка и Тодосије Николић имали су петоро деце, (од којих су тројица синова, умрли у најранијем детињству)–Лепосаву (Јагодина, 1863. –Јагодина, 1928.), удату Петровић, Михаила (Јагодина, 17. април 1865. –Јагодина, 25. мај 1865), Сретена (Јагодина, 1867.–Пожаревац, 1914), Атанасија (Јагодина, 1. јул 1869. –Јагодина, 28. јул 1870) и Драгутина (Јагодина, 30. септембар 1872. –Јагодина, 1. јануар 1873).

Најстарије дете Тодосија и Анке Николић, ћерка Лепосава, рођена је 9. јануара 1863. године у Јагодини. Венчала се 17. јануара 1882. године у Јагодини са Ђорђем Петровићем

¹ С. М. Мијатовић, *Белица. Насеља и порекло становништва*, књ. 30, Београд 1948, стр. 105; Историјски архив Јагодина (у наставку ИАЈ), Протокол крштених цркве јовачке Св. Тројице, бр. 1, стр. 88; Д. М. Милосављевић, *Јовац и Дворица–села Великог Поморавља*, Београд 1999, стр. 319; Икону Св. Арханђела Михаила, која се и данас налази у иконостасу цркве мајурске Св. Романа, поклонио је истој „за покој душе оца Тодосија Николића из Мајура“ његов син, а Сретенов полубрат, Милан–Мане Николић, пешадијски мајор из Јагодине. С. М. Милановић, *Село Мајур код Јагодине*, Параћин 1994, стр. 23.

(Превешт, 1846. -Јагодина, 1917.), терзијом и будућим трговцем. Лепосава и Ђорђе Петровић имали су седморо деце—Милеву (1882–1896), Даринку (1883–1963), Наталију (1886–1967), удату за пешадијског пуковника Михајла Стевановића (1878–1948), **Драгољуба** (1888–1936), доктора педагошких наука, професора и директора јагодинске Учитељске школе, стручног писца и покретача часописа „Наш завичај“ (Јагодина, 1936), Александра (1894–1920), Божицара (1898–1961), судију и Косару (1901–1979), удату за санитетског потпуковника др Момчила Радосављевића (1895–1945).

Анка Николић, супруга Тодосија Николића и Сретенова мајка умрла је 1. октобра 1872. године у 29 години живота.²

Тодосије Николић се, после пар месеци, тачније 28. јануара 1873. године у Јагодини, поново оженио са Анком, двадесетогодишњом ћерком пок. Димитрија Петровића из Јагодине. Са другом женом, која је преминула 1927. године, имао је седморо деце—Даринку (Јагодина, 1879. -Јагодина, 1879), Милана (Јагодина, 1882. -Јагодина, 1973), пешадијског мајора, Косару (Јагодина, 1886. -Јагодина, 1982), удату за Ђорђа И. Обрадовића, телеграфисту из Јагодине, рано преминулу Зорку (Јагодина, 1888. -Јагодина, 1889), Милицу (Јагодина, 1891—Брисел, 1964), удату за Андру Танасијевића, индустријалца и Олгу (Јагодина, 1896. —Београд, 1978), удату за Страхинју Дамњановића, професора и директора јагодинске гимназије.

Сретенов отац, Теодосије Николић напустио је 1881. године абацијски занат и почео да се бави зидарством, тако да је неколико година био дунђерин, а од 1886. године и предузимач. Остало је забележено да је био један од првих чланова Народне радикалне странке у јагодини, односно да је присуствовао оснивачкој скупштини исте, одржаној у Јагодини 1. јануара 1882. године. Због учешћа у Тимочкој буни 1883. године био је осуђен на две године затвора.

Као успешан грађевински предузимач подигао је многе, углавном, приватне куће у Јагодини, али је сачувана кућа, коју је зидао сину Сретену и налази ср у улици Кнегиње Милице број 59. На pročелу куће стоје испреплетани иницијали С. Т. Н. (Сретен Тодосија Николић). У овој кући је касније живео и умро Тодосијев млађи син и сретенов полубрат Милан Николић, познатији старим Јагодинцима као „Мане Мајор“.

Тодосије Николић умрп је у Јагодини 29. јуна 1922. године, од старачке изнемоглости.³

Сретен Николић је рођен 20. јануара 1867. године у Јагодини, као треће дете мајке Анке и оца Тодосија Николића, абације јагодинског. Девет дана касније мали Сретен је крштен у цркви Св. Архангела Михаила, од стране кума Стефана Тодоровића, абације и службовање јереја јагодинског Милосава Милетића.

Петогодишњи Сретен је 1872. године остао без мајке Анке, али су он и његова рођена сестра Лепосава, одрасли у изузетно добрим односима са седморо полусестара и полубраће, из другог брака њиховог оца Тодосија и маћехе Анке. О томе можда најбоље сведочи својеврсни куриозитет, јер је Сретен, немајући сопствену децу, у браку са Живком, рођеном Поповић, усвојио своју најмлађу полусестру Олгу, уз благослов маћехе и оца.

У први разред основне школе Сретен Николић је кренуо школске 1874/75 године. Учитељ му је био Павле Јеврић. Према сачуваном „Уписном протоколу ученика IV разреда основне школе општине јагодинске за школску 1877/78. годину, једанаестогодишњи Сретен је прво полугодиште завршио са добрим, а друго полугодиште врло добрим успехом, уз податак да је редовно посећивао часове.

² ИАЈ, Протокол венчаних цркве јагодинске Св. Архангела Михаила, бр. 4, стр. 84/33; Протокол крштених цркве јагодинске Св. Архангела Михаила, бр. 9, стр. 22/11, стр. 119/152; бр. 10, стр. 2/33, стр. 103/248; бр. 12, стр. 26/229; Протокол умрлих цркве јагодинске Св. Архангела Михаила, бр. 11, стр. 63/322; Б. Перунич, *Град Светозарево 1806–1915*, Београд 1975, стр. 961; Н. Станојловић, *Родослови знаменитих јагодинских породица* (рукопис у својини аутора), стр. 83–84.

³ ИАЈ, Протокол венчаних цркве јагодинске Св. Архангела Михаила, бр. 5, стр. 91/21; Протокол крштених цркве јагодинске Св. Архангела Михаила, бр. 13, стр. 292/106; бр. 14, стр. 73/60; бр. 15, стр. 60/39; бр. 16, стр. 39/75, стр. 140/421, бр. 19, стр. 21/448, бр. 24, стр. 328/388. Казивање Миланке и Миодрага Обрадовића—Мије Хавре Нинославу Станојловићу 16. и 29. децембра 2003. године; Л. Павловић, *Радикална странка у Србији пре Тимочке буне према архивској грађи из збирке Музеја у Смедереву*, Смедерево 1984, стр. 70–71; Матична служба СО Јагодина, Протокол умрлих цркве јагодинске Св. Архангела Михаила, бр. 28, стр. 183/131.

Између осталих, школски другови су му били Милутин М. Аранђеловић (Јагодина, 1867. -Јагодина, 1950.), сестрић Светозара Марковића и будући геметар и Чедомир Г. Ђурђевић (Јагодина, 1867–Београд, 1940.), будући лекар и санитетски генерал. Са овим последњим биће школски друг и у јагодинској и у крагујевачкој гимназији.

У периоду од школске 1878/79 до 1881/82 године похађао је четвороразредну јагодинску нижу гимназију, а интереснатно је да му је науку хришћанску предавао свештеник јагодински Атанасије Попвић, његов будући таст.⁴

У септембру 1882. године даље школовање наставио је у тада седморазредној Мушкој гимназији у Крагујевцу, поставши ученик петог разреда исте. Испит зрелости положио је 11. септембра 1885. године. Из његове генерације, једне од успешнијих у историји крагујевачке гимназије, која је бројала 24 матураната, потекло је 7 лекара, 5 адвоката, 5 виших официра, 3 професора итд.

Сретен Николић је по завршетку гимназијског школовања (тада још није био уведен VIII разред) уписао београдску Вишу школу–Филозофски факултет, природњачко–математички одсек, зоологија и ботаника. Велика школа била је смештена у Капетан–Мишином здању. Поменути одсек ове највише просветне институције Краљевине Србије, уживао је велики углед међу омладином. У времену када је Сретен био на четвртој години (колико су иначе и трајеле студије) школске 1888/89 године на Филозофском факултету Велике школе било је 105 редовних студената.

Међу професорима који су предавали истицали су се врхунски стручњаци–Јосиф Панчић (зоологија и ботаника), Сима Лазанић (хемија и хемијска технологија), Јован Жујовић (геологија с палеонтологијом) и други. Наставни план и програм био је врло обиман, тако да су великошколци били доста оптерећени. Осим теоретске наставе, велика пажња је посвећивана практичном раду. Исти се састојао у свакодневним вежбама у богатом зоолошком, ботаничком и мионеролошко–геолошком кабинету на Великој школи, али и у Ботаничкој башти, као и на бројним студијским екскурзијама.

На Великој школи изводила се и војна обука, теоретска и практична, тако да су на завршетку школовања студенти полагаали испите за резервне официре.

Сретен Николић је дипломирао на Великој школи 12. јуна 1889. године, стекавши крајем истог месеца и чин резервног пешадијског потпоручника, да би већ 1. септембра исте године постао суплент ваљевске ниже гимназије, за француски језик. Наредне 1890. године, од 18. септембра, у звању предавача у истој гимназији, која је бројала 192 ученика, предавао је осим француског језика (од II до IV разреда) и рачун (у 1. и 2. одељењу I разреда), као и зоологију и геометријско цртање (у 2. одељењу I разреда). Малобројни колектив ниже гимназије у Ваљеву, који је чинило десетак суплената, предавача и професора са директором Луком Лазаревићем, топло га је прихватило. Али је Сретен упутио молбу Министарству просвете и црквених послова за премештај у родну Јагодину.⁵

Указ о постављењу Сретена Николића, дотадашњег предавача ваљевске ниже гимназије, за предавача јагодинске ниже гимназије, са годишњом платом од 1500 динара, ступио је на снагу 30. септембра 1891. године.

У јагодинској гимназији службовао је наредних седам школских година и за то време предавао је следеће предмете:

- школска 1891/92 година–српски језик (у I разреду), земљопис и ботаника (у II), зоологија (у I), физика (у III) и хемија (у IV)–18 часова недељно
- школска 1892/93 година - српски језик (у I), географија и ботаника (у II), зоологија

⁴ ИАЈ, Протокол крштених цркве јагодинске Св. Архангела Михаила, бр. 10, стр. 2/33; Казивање Миодрага Обрадовића...; ИАЈ, Уписни протокол ученика основне школе општине јагодинске, књ. I (1858–1878); Група аутора, *Од јагодинске реалнице до гимназије у Светозареву 1869–1969*, Светозарево 1969, стр. 43, 129.

⁵ Споменица Мушке гимназије у Крагујевцу 1833–1933, Крагујевац 1934, стр. 401, 497; Архив Србије (у наставку АС), Велика школа, 1885/388; В. Грујић, *Лицеј и Велика школа*, Споменик САНУ, СХХVIII, Београд 1987, стр. 80, 96; Д. Недељковић–М. Триповић, *Сто година Ваљевске гимназије 1870–1970*, Ваљево 1970, стр. 41; Државни календар Краљевине Србије за 1891. годину, Београд 1891, стр. 55; З. Ранковић, *Ваљевска гимназија 1869–2004*, I, Ваљево 2004, стр. 13, 87.

- (у I), физика (у III) и хемија (у IV) – 19 часова недељно
- *школска 1893/94 година*–зоологија, ботаник, земљопис и физика (I - IV)
- *школска 1894/95 година*–српски језик, ботаника и геометрија (I - IV)
- *школска 1895/96 година*–зоологија, ботаника и геометрија(I - IV)
- *школска 1896/97 година* зоологија, ботаника земљопис (I - IV)
- *школска 1897/98 година*–ботаника, земљопис и француски језик (I - IV)

Из овог периода, првог службовања Сретена Николића у Јагодини (1891–1898), треба издвојити и три важна догађаја из његовог, како професионалног, тако и друштвеног, односно приватног живота.

Наиме, 11. септембра 1895. године предавач јагодинске ниже гимназије Сретен Николић успешно је, на Великој школи положио професорски испит из зоологије, ботанике и антропологије са тезом „Анексне жлезде канала за варење с гледишта упоредне анатомије, ембриологије и физиологије“.

На првом, оснивачком скупу ловачког друштва у Јагодини, одржаном 20. септембра 1894. године изабран је за првог председника, са двогодишњим мандатом, Сретен Николић, предавач (и нешто касније, професор) природних наука у овдашњој нижој гимназији.⁶

Двадестпетогодишњи Сретен Николић, наставник гимназије јагодинске, венчао се 11. октобра 1892. године, у цркви јагодинској Св. Арханглеа Михаила, са Живаном, ћерком Марије и Атанасија Поповића, свештеника јагодинског, рођеном у Јагодини 4. априла 1872. године. Венчани кум био им је Живојин–Жика Анђелковић, у одсуству свог оца Ђоке Анђелковића, директора јагодинске гимназије.

Сретенова супруга Живана–Живка потицала је из угледне јагодинске породице, из које је потекло више знаменитих Срба. Живкина мајка Марија (Смедерево, 1837. –Јагодина, 1886.), била је кћи Михаила Ваљевца, јагодинског учитеља, а отац Атанасије Поповић (Кожетин, 1829. –Јагодина, 1893.), пореклом из старе жупске свештеничке породице, на почетку своје каријере био је прво учитељ, а потом дугогодишњи јагодински свештеник.

Живкина рођена браћа, а Сретенови шураци, били су проф. Михаило А. Поповић (Јагодина, 1856.–Крушевац, 1916), познатији као Мика Логика, народни посланик, министар, председник Народне скупштине, државни саветник, истакнути члан Народне радикалне странке и близак сарадник Николе Пашића, Милутин А. Поповић (Јагодина, 1863.–Београд, 1923), председника Главне контроле и др Владимир А. Поповић (Јагодина, 1868. –Београд, 1935), санитарски пуковник и аутор бројних стручних радова из области војне медицине.

Живка Николић, једна од оснивача и прва председница јагодинског одбора Кола српских сестара, хуманитарне организације, нарочито активне у балканским и Првом светском рату, активисткиња многих женских удружења, у Јагодини између два светска рата, умрла је у Београду, 12. априла 1953. године.

Живкина и Сретенова усвојена кћер Олга, удала се, после Првог светског рата, за Страхину М. Дамјановића (Смедерево, 1894.–Београд, 1979.), професора и директора јагодинске гимназије (1934–1938). Њихове две кћери, Душица (1921–1993) и Даросава (1923 – 1991) Дамјановић, нису се удале. Олга Дамјановић умрла је у Београду, 8. октобра 1878. године. По сопственој жељи, Олга и Страхина Дамјановић сахрањени су у гробници породице Николић, на старом јагодинском гробљу.⁷

⁶ Оригинални указ о постављењу Сретена Николића за предавача јагодинске гимназије у поседу породице Обрадовић; АС, Мпс, XXII–24–1893; Мпс, IX–244–1895; Мпс, III–66–1896; Мпс, XVII–22–1898; Државни календар Краљевине Србије за 1892. године, Београд 1892, 55; Исто, Београд, 1893, 74; Исто, Београд 1894, 32; Исто, Београд 1895, 51; Исто, Београд 1896, 47; Исто, Београд 1897, 65; Исто, Београд 1898, 104; *Од јагодинске реалнице до гимназије у Светозареву*, 48- 50, 130; Просветни гласник, XVI, бр. 10, Београд 1895, стр. 1274; АС, Мпс, XVIII–42–1895; З. Марковић–С. Ветнић – М. Алексић, *110 година ловств у Јагодини (1895–2005)*, 15–16; Б. Перунички, н. д, стр. 1346, 1351, 1354, 1356, 1423–1424, 1442–1443.

⁷ ИАЈ, Протокол венчаних цркве јагодинске Св. Арханђела Михаила, бр. 9, стр 25/44; Н. Станојловић, *Родослови знаменитих јагодинских породица* (рукопис у својини аутора), стр. 91–94; Вардар. Календар Кола српских сестара за 1914. годину, Београд 1914, 152–154; Матична служба Општине Врачар,

Указом од 4. августа 1898. године, а према Закону о средњим школама, донетим 14. јула исте године, који је предвиђао смањење броја средњих државних школа, између осталих, укинута је јагодиснка нижа гимназија, иако је прошле 1897. године, добила и пети разред.

Оставши без запослења у јагодини, професор на расположењу Сретен иколић, премештен је у Чачак. У тамошњој гимназији „Господара Јована Обреновића“ која је горепоменутиим Законом о средњим школама, сведена од пуне на шесторазредну, у периоду од 18. септембра 1898. до 1. септембра 1899. године, радећи као професор, предавао је природне предмете и то јестаственицу, хемију и математику.

Следи нови премештај, указом од 1. септембра 1899. године, када је постављен за управитеља Грађанске школе у Лесковцу–Врањски округ, у рангу школског надзорника IV класе. Након годину дана, 1. септембра 1900. године, Сретен ће бити премештен за професора јестаственице и математике у гимназији „Светог Саве“ у Пироту.⁸

Из пиротске гимназије, где је радио две школске године, по молби, Сретен ће опет добити премештај у јагодинску гимназију, која је после паузе од четири године, за које време је у Јагодини радила приватна гимназија, поново почела са радом.

Наиме, Указом од 31. јула 1902. године, поново је отворена у Јагодини државна четвороразредна гимназија, али је школске 1902/9193. године почела са закашњењем, 8. октобра 1902. године. Пре тога, 24. августа 1902. године з професора васпостављене гимназије у Јагодини, за природне предмете, постављен је Сретен Николић.

Школске 1902/1903 године професор Николић предавао је математику (I и III разреду) и јестаственицу (I и II), са недељним фондом од 18 часова. Истовремено је био и разредни старешина I разреда и чувар јестаственичке збирке. И наредне две школске године предавао је исте предмете, са истим фондом часова, уз додатак да је за то време био разредни старешина II, односно III разреда гимназије. У току школске 1904/1905 године одржао је ученицима предавање „О алкохолизму“, које је касније објавио у Извештају јагодиснке гимназије за ту годину.

Почетком школске 1905/1906 године, тачније 13. септембра, одлази на једномесечну војну вежбу, за које време га је у гимназији мењао колега Јован Ивковић, професор. Иначе, и ове школске године Сретен је предавао математику и јестаственицу, али са смањеним фондом од 15 часова недељно.

Остало је забележено и сећање његове полусестре Косаре, удате Обрадовић, да је Сретен у јесен 1905. године, организовао гимнастичарски слет, поред манастира Раванице, уз учешће више такмичара из Србије и околних земаља. Нажалост, документи о том догађају из писане Сретенове заоставштине су уништени а непостојање других релевантних историјских извора, у овом тренутку, ипак, не могу да нас доведу у сумњу, да се тај слет заиста и догодио.⁹

Школска 1906/1907 година била је посебно значајна у историји јагодинске гимназије. Прво је, 1. јула 1906. године, одлуком министра просвете, дозвољено да гимназија добије од 1. септембра исте године, и пети разред. Потом је, за директора јагодинске гимназије, указом од 21. октобра 1906. године, постављен професор Сретен Николић. Истом је омогућено да, поред дужности директора, обавља и професорску, за предмете јестаственица и хемија, са 9 часова недељно. Крајем поменуте школске године, 19. јула 1907. године, захваљујући ангажовању директора Николића, донет је указ министра просвете којим јагодинска гимназија, од наредне школске године, добија и шести разред.

Београд, Извод из књиге умрлих, бр. 135/50 за 1953. годину; Казивање Миланке и Миодрага Обрадовића...

⁸ С. Пунковић, *Школство и просвета у Србији у XIX веку*, Београд 1970, 166–169; *Од јагодиснке реалнице...*, 35; *Споменица чачанске реалне гимназије 1837–1937*, Чачак 1938, 203, 246; Оригинални указ о постављењу Сретена Николића за управитеља Грађанске школе у Лесковцу у поседу породице Обрадовић; Државни календар за 1899. годину, Београд 1899, 54; Исто, Београд, 1900, 57; Група аутора, *Пиротска гимназија 1879–1979*, Пирот 1979, 138–139.

⁹ *Јагодиснка гимназија. Извештај за 1902–1903. школску годину*, Београд 1903, 24–25, 35; Исто, Извештај за 1904–1905. школску годину, Јагодина 1905, 47; Исто, Извештај за 1905–1906. школску годину, Јагодина 1906, 39; Државни календар Краљевине Србије за 1903. годину, Београд 1903, 64; Исто, Београд 1904, 61; Исто, Београд 1906, 67; *Од јагодиснке реалнице...*, 51–52; Казивање Миодрага Обрадовића...

Директор јагодинске шесторазредне гимназије Сретен Николић, у школској 1907/1908 години предавао је и јестаственицу (у II разреду) и хемију (у IV) са фондом од 13 часова недељно. Истовремено је руководио зоолошком, ботаничком, минералолошком и хемијском збирком, а записано је и да је био добротвор литерарне ђачке дружине „Омладинац“, која је основана 1907. године, при јагодинској гимназији.

На предлог директора, великог заљубљеника у спорт и гимнастику посебно, ученици V разреда гимназије, под надзором професора Срећка Милетића и учитеља Николе Гулете, су 12. октобра 1907. године, на Црвеном пољу, под Ђурђевим брдом, радили гимнастику и „играли разне игре“. Овај догађај представља увод у формирање Олимпијског клуба у граду на Белици, пар година касније.

И наредне школске године 1908/1909 односно 1909/1910, директор Николић је, осим ове одговорне функције, предавао у својству професора немачки језик и јестаственицу (са 8 часова недељно), односно математику и јестаственицу (са 9 часова недељно). Завођењем ратног стања у Србији 1908. године, изазваног анексијом Босне и Херцеговине од стране Аустро – Угарске, у гимназији јагодинској уведено је „војено учење“, а гимнастика је, као својеврсни изборни предмет, остављена за мирнодопско време. Војну обуку јагодинским гимназијалцима изводили су директор и неколико професора који су били резервни официри.

Година 1908. била је такође важна за јагодинску просвету јер је указом краља Петра I Карађорђевића од 31. јула, а на основу чл. 7 Закона о средњим школама, одобрено да се у Јагодини може отворити четвороразредна Приватна женска гимназија. За ову школу јагодинска општина дала је зграду, намештај и огрев, док је школарина одређивана према имовном стању ученица и износила је од 5 до 15 динара. Хонорар наставника, ангажованих, углавном, из јагодинске гимназије или Мушке учитељске школе јагодинске, износио је 5 динара по часу.¹⁰

Приватна женска гимназија у Јагодини почела је са радом 11. августа 1908. године, оснивањем првог разреда, уз напомену да је, до школске 1911/1912 године, отворен и други, трећи и четврти разред. Указом од 1. августа 1908. године за директора и професора јестаственице, са 2 часа недељно, у овој школи, постављен је Сретен Николић. Важно је истаћи да је он и директорски и професорску дужност вршио потпуно бесплатно, као и да је био председник Управног одбора Приватне женске гимназије све до 1912. године.

Сва поменута активност Сретена Николића није измакла очима просветног и државног врха, тако да је 14. јануара 1910. године, одликован Орденом светог Саве V реда.

Историју спорта у Јагодини обележиће посебно 1910. година. Те године, 10. фебруара, у Београду је основан Српски олимпијски клуб, који ће под измењеним називом Српски олимпијски комитет, а у освит Олимпијских игара у Штокхолму 1912. године, бити примљен у Међународни олимпијски комитет. Само пар месеци од стварања српског, 1. септембра 1910. године у Јагодини је основан Олимпијски клуб.

Тог дана, на иницијативу директора Сретена Николића, наставнички збор јагодинске гимназије одлучио је да се оснује Олимпијски клуб који би неговао традиције „витешких олимпијских игара“. Чланови клуба, могли су бити, осим ученика јагодинске гимназије, и ученице Женске приватне гимназије и Женске раденичке школе у Јагодини. За управитеља Олимпијског клуба постављен је Сретен Николић, а за његовог сарадника–професори Јован Ивковић и Лазар Трипковић (коме је Сретен Николић био венчани кум) и суплент Војислав Росић.

Договорено је да се чланови Олимпијског клуба састају сваке друге недеље, као и да одржавају „утакмице“ у пешачењу, трчању, бацању „камена с рамена“, бацању мотке и „другим витешким играма“.

Прва позната „утакмица“ Олимпијског клуба у Јагодини одржана је у послеподневним часовима, 25. септембра 1910. године, на утрини, више Учитељске школе. Иста је најављена

¹⁰ *Јагодиснка гимназија. Извештај за 1907–1908. школску годину*, Јагодина 1908, 3, 8, 22, 37; Исто, *Извештај за 1910–1911. школску годину*, Јагодина 1911, 63, 65–66; Б. Перунички, н. д, 1776–1777; АС, Мпс–XI–72/1907; АС, ПО–115/134; Оригинални указ о постављењу Сретена Николића за директора јагодиснке гимназије у поседу породице Обрадовић; Државни календар Краљевине Србије за 1907. годину, Београд 1907, 67; Исто, Београд 1908, 67; Исто, Београд 1909, 68; *Од јагодиснке реалнице...*, 54–55.

претходне вечери, пуцањем из прангија и паљењем ватре на месту одржавања овог спортског сусрета. Према оскудним подацима, овим првим „локалним олимпијским играма“ како су их ученици прозвали, присуствовао је и начелник Министарства просвете Миливоје Ј. Поповић (иначе, шурак Сретена Аџића, управитеља Мушке учитељске школе јагодинске).

До краја јуна, наредне 1911. године, приређене су још три „утакмице“ у гађању вештачких голубова, где су учешће узели и грађани јагодински. Нарочито је било значајно јавно такмичење у гађању глинених голубова, са справом коју је поклатио индустријалац јагодински Теодор Клефиш, а у организацији Олимпијског клуба из Јагодине. Исто је одржано 8. маја 1911. године, на поменутој утрини и уз наплату улазница. Победници су награђени прикладним поклонима, а приход од посете износио је 133. динара.

Крајем 1911. године Олимпијски клуб у јагодини за своје чланове набавио је и „велике лопте за играње кас–бала, фус–бала и други игара“.¹¹

У школској 1910/1911. години Сретен Николић је одржао и три врло запажена и посећена јавна предавања. На првој седници „Савеза трезвене младежи јагодинске“, 25. децембра 1910. године, одржао је предавање „О физичком развићу и јачању тела, са практичним примерима из собне гимнастике“. У просторијама Мушке учитељске школе јагодинске, 5. фебруара 1911. године, одржао је опште предавање, под називом „О телесном развитку и гимнастици“, да би, као члан Културне лиге Јагодине, 30. маја 1911. године у селу Милошеву, одржао предавање „О заразним болестима уопште, а напомена о јектици у вези са алкохолизмом“.

Због напред наведених разлога, Сретен Николић је, указом краља Петра I Карађорђевића од 14. јануара 1912. године, добио златну медаљу за грађанске заслуге.

У периоду од школске 1910/1911 до 1913/1914 године осим ангажовања у Приватној женској гимназији у Јагодини, где је волонтерски радио и као директор и као професор јестаственице, Сретен Николић је, као директор шесторазредне јагодинске гимназије, у истој предавао математику и јестаственицу, са 7 или 9 часова недељно. Из овог периода Сретеновог живота и рада, треба истаћи да је, као резервни официр, учествовао у балканским ратовима и то са краћим прекидима, од 18. септембра 1912. до 15. августа 1913. године. Током пролећа 1913. године лежио се у београдској болници „Кола српских сестара“, а од прострелне ране.¹²

У освит Првог светског рата, тачније 13. јуна 1914. године, Сретен Николић, резервни пешадијски капетан II класе и командир 4. чете I батаљона XV пешадијског пука „Стеван Синђелић“ III позива, је мобилисан и упућен у Сталаћ, да са својом четим чува део железничке пруге Београд–Ниш. Иако је, због година старости, а ближио се 48–ој, као и због чињенице да је указни директор и професор чак две средње школе у Јагодини, могао да затражи демобилисање, па и отпуст из војне службе у резерви, он то није учинио.

Отпочињањем ратних операција, његов XV пук III позива је комплетно прекомандован у околину Смедерева. На положају код села Пударци, близу Гроцке, 3. новембра 1914. године, Сретен Николић тешко је рањен, у потиљак. Пренет је у пожаревачку болницу, где је од

¹¹ *Јагодиснка гимназија и Приватна женска гимназија. Извештај за школску 1910–1911 годину*, Јагодина 1911, 42–43, 65, 68; Државни календар Краљевине Србије за 1910. годину, Београд 1910, 68, 74; Исто, Београд 1911, 70, 75; Диплома о одликовању Сретена Николића орденом св. Саве V реда у поседу породице Обрадовић; Казивање Миодрага Обрадовића...; *Просветни гласник* бр. 10, Београд 1910, 474–475; Ж. Крстић, *100 година стрелаштва у Јагодини*, Штампa, бр. 35, Јагодина, 5. септембар 2000, 19; *Стрелачко друштво у Јагодини 1887–1941*, Светозарево 1990. (приредио С. Ветнић), 2; *Од јагодиснке реалчице...*, 56.

¹² *Јагодиснка гимназија и Приватна женска гимназија. Извештај за школску 1910–1911 годину*, Јагодина 1911, 42, 62; *Српска краљевска Мушка учитељска школа у Јагодини. Тринаести, четрнаести и петнаести годишњи извештај за 1910–1911, 1911–1912. и 1912–1913 школску годину*, Ниш 1914, 93; *Од јагодиснке реалчице...*, 57–58; Државни календар Краљевине Србије за 1912. годину, Београд 1912, 67, 73; Уверење о учешћу Сретена Николића у балканским ратовима налази се у поседу породице Обрадовић.

последнице рањавања, умро 8. новембра 1914. године. Два дана касније, уз присуство породице, колега и ученика, као и бројних Јагодинаца, сахрањен је на јагодинском гробљу.¹³

Сећајући се Сретена Николића његови некадашњи ученици Илија Браковић и Радмило Т. Вучић, оставили су драгоцене податке о лику и делу свог директора и професора. Илија Браковић (Вилац, 1883.–Подгорица, 1964.), судија, адвокат и литерата, у необјављеном рукопису „Моје школовање и пут кроз живот“, описујући своје гимназијске дане у Јагодини, по доласку из Црне Горе, истакао је да му је директор Николић, несебично помогао, не само око смештаја и исхране, нег му је нашао и „кондицију“, тј. Упутио га је да „спрема из свих предмета“ Душана, сина Милана Раденковића, председника општине јагодинске, и то „за 12 динара мјесечно и пар одијела“. Закључујући сећање о Сретену Николићу, Браковић је истакао да је он био „добар човјек пун хуманости“.

Радмило Т. Вучић (Јагодина, 1898.–Београд, 1993.), доктор педагошких наука и професор Богословског факултета у Београду, о свом омиљеном професору и директору је написао: „Сретен Николић. Природњак по струци ноасио је све особине тога типа човека. Рационалан, сређен, систематски радник, представљао је ону унутрашњу структуру школе, која чини административним и научно–просветним телом. Његов мир и његова сређеност, уз то скромност која није смањивала његов радни полет, чинили су у нашем младом духу, гимназију представником просвећености и владања собом. Разборитост, систем и ред, услов су за сваки, не само за научни рад. Владање собом, скромност и вредноћа су врлине карактера, које се показују у свакодневном раду и животу.

Умео је Сретен Николић да живим примером, ненаметљиво и без много апстрактних моралисања, преноси на нас те и многе непоменуте, врлине карактера и милости. Али је он и једним по себе судбинским поступком показао да су морални принципи и народни идеали код њега животна истина, реалност која је изнад животне реалности. Избија Први светски рат. Наш директор је резервни официр и одлази у комаду. Врло нежног здравља, већ поодмакао у годинама, могао је мирне душе да добије лакшу позадинску дужност. Говоре му у том смислу сви који га познају. Али он само каже: „Где сва браћа, ту и ја.“ Одлази и гине у борбама око Смедерева. Оваква смрт Сретена Николића извршила је јак васпитни утицај на наше младе душе!“

У некрологу, објављеном, непосредно по Сретеновој смрти, у „Просветном гласнику“ за сада непознати аутор, потписан иницијалима М. И, између осталог је записао: „(...) Тихе нарави, у приватном животу одмерен и благ, Николић је у дужности био вредан и савестан наставник и старешина. Као убеђени присталица идеје трезвености, која је тако одговарала његовој природи, он је био њен истрајан поборник међу омладином (...) Он је испунио до краја свих дуг према земљи. Пошто је провео век у преданој служби на просвећивању омладине, пао је храбро на бојном пољу, на чели својих трећепозиваца, бранећи својим грудима Отаџбину од туђинске најезде“.¹⁴

Како се ове године навршава 140 година од рођења Сретна Николића, професора и директора јагодинске гимназије, великог заљубљеника у спорт, агилног поборника идеје трезвености, јавног радника и родољуба, прилика је да се, нашим радом подсетимо на овог знаменитог, али и заборављеног Јагодинца и Србина.

¹³ Уверење о смрти сретена Николића, резервног пешадијског капетана II класе у поседу породице Обрадовић; Матична служба СО Пожаревац, Извод из матичне књиге умрлих за 1914. годину, 30/ VIII; *Од јагодинске реалнице...* 60; *Наставник*, књ. XXVII, за годину 1914–1919, Београд 1919, 212.

¹⁴ Н. Станојловић, *Једно сећање на стару Јагодину*, Токови, бр. 16–17, Јагодина 1994, 38; *Од јагодинске реалнице...*, 240–241; М. И, *Светли гробови. Сретен Николић, директор Јагодинске гимназије, резервни пешадијски капетан, Просветни гласник*, XXXV, Београд 1914, бр. 10–11, 103.

Резиме

Животни пут Сретена Николића (1867–1914), започет у родној Јагодини, преко школовања и студентских дана у Крагујевцу и Београду, краћег службовања у Ваеву, Чачку, Лесковцу и Пироту, настављен је, и пуни смисао, поново добио у граду на Белици.

Био је професор (1891–1898 и 1902–1914) и директор (1906–1914) јагодиснке гимназије. Веома друштвено ангажован, како у јагодиснком ловачком друштву, чији је први председник био (1894–1896), тако и у Професорском друштву Краљевине Србије, Културној лиги Јагодине, Црвеном крсту у Јагодини итд.

Активно се залагао за популаризацију здравог живота и спорта, нарочито гимнастике, али и стрелаштва. Оснивач је и управитељ Олимпијског клуба у Јагодини (1910).

Омиљен међу ученицима, поштован међу колегама и грађанством уз велике почести, сахрањен је у родном грдау, након погиније 1914. године.